

Foix avec la Catalogne, ya que en dit testament se posa de manifest lo verdader títol usat per lo vescomte de Castellbó per intervenir en negocis de Cerdanya, que no es altre que son matrimoni ab Sibila, la hereva d'aquest vescomtat. Y com en lo document que are publiquem actúa ab lo paper principal d'otorgant, Sibila, *vescomtesa de Castellbó y de Cerdanya*, y's parla de la donació feta d'un más del *vescomtat cerdá*, per son espós Pere Ramón, *vescomte de Castellbó*, aquests dos fets y la intervenció del vescomte en la confirmació d'aquell acte y fins la dels fills del matrimoni, en Ramón y en Pere, acaban de resoldre á favor d'en Miret y Sans, la qüestió mal plantejada, per falta de proves, per en Baudon de Mony.

4.ª No volém despreciar la nova valiosa que'ns aporta lo document copiat, per la historia de la nostra llengua. Diu: *mansus... quem PLEBEICO SERMONE vocatur casusus*. Cap dels textos copiats per l'Alart en sa erudita obra *Documents sur la littérature catalane* es tant explícit que denuncihi la existencia del *sermo plebeicus* ó *lingua vernacula*. Fins los que son anteriors al nostre ho demostran *de fet*, mes no fan alusions á tota ella; les paraules arromançades hi abundan cada any més en aquells documents fins á dexas ben adulterat lo baix llatí que en principi constituí tot lo text; mes als ulls poch observadors, aquest fet podria originarse en la corrupció lenta del llatí com si aquest fos lo mateix *sermo plebeicus* y no, com era en realitat, lo llatí escrit de les curies. Mes la franca alusió á la existencia d'un organisme lingüístich popular que's troba en lo nostre document del any 1139, no per presentida ni suposada, dexa de tenir un valor decisiu en les investigacions històriques dels orígens de la llengua catalana.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

LOS REYES DE ARAGÓN

Y LA

PURÍSIMA CONCEPCIÓN DE MARÍA SANTÍSIMA

APÉNDICE

(Continuación)

XXVII

Carta del Rey al Veguer de Barcelona sobre el mismo asunto

Lo Rey: Veguer laltre dia vos trameten una comissio sobre los enantaments que devets fer contra frare Miquel dez puig per les paraules desonestes que dix no ha molt segons a nos es donat entendre en la liço que legia en lo Capítol de la Seu sobre la qual comissio nons informam de nostra in-

tencio en la manera que devets proceir en los dits affers. Per que ara certificants vos ab la present de nostra intencio volem eus manam tan expresament com podem que en lo dit negoci proceiscats ab curosa diligencia havent vostre notari o scriva apart e lo Bisbe lo seu e que vos siats present al sagrament e a la deposicio de cascun testimoni appellats en aço empero los feels nostres en Ramón çavall en Berenguer dez cortey en Joan dez vall e alguns altres persones notables de la nostra confraria per ço que la dita enquesta se faça ab aquella solemnitat ques pertany. E acabada la dita enquesta copia daquella closa e segellada de continent nos trametats perço que vistes les coses ques contendran en la dita enquesta nos vos puxam rescriure nostra intencio sobre aquella. Dada en Valencia sots nostre segell secret a XIII dies de ffebrer del any M CCCC III. Rex Martinus.—Dominus Rex misit signatam.—Dirigitur Vicario Barchinone —*Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2245, fol. 96.

XXVIII

Don Martín escribe al Obispo de Barcelona interesándose por la fiesta de la Concepción

Lo Rey: Venerable pare en xpst. ia sabets com nostres predecessors e nos havem acustumat fer gran solemnitat de la festa de la sagrada concepcio de la verge gloriosa nostra dona sancta Maria mare de Jhuxpst. nostre redemptor en lo nostre palau maior daquexa Ciutat en la qual son acustumats entrevenir los Consellers e los Confreres de la nostra confraria. E com nos haiam molt a cor que la dita solemnitat se faça ab aquella maior honor que fer se puxa segons se pertany a la gran excellencia e santedat de la dita verge molt pura. E nos no puxam esser presents en la dita festa pregam vos tan affectuosament com podem e de cor que vos ab los canonges e Capitol de la vostra Esgleya vullats entrevenir e esser en la processo e offic de la solemnitat damunt dita en lo dit nostre palau segons e encara molt mils si millorar si pot que fes en lany passat Crehents fermament que en açous induhiran dues rahons entre les altres la una la reverencia e honor que cas cun es tengut a la dita verge laltre volet ne fes plaer e servey a nos qui les dites coses dites havem sobiranament a cor encaraus pregam que daço vullats pendre carrech e supllir hi de tot vostre poder nostra ausencia E per tal que pus honorable ne sia la dita solempnitat nos hi trametem la veroniqua de la humil verge dessus dita. Dada en Valencia sots nostre sagell secret a XXI dies de noembre del any M CCCC III.—Rex Martinus.—Dominus Rex mandavit mihi Berengario sarta.—Dirigitur Episcopo Barchinone. —*Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2247, fol. 15 vto.

XXIX

Carta del Rey al Obispo y Cabildo catedral de Barcelona, para que contribuyan, en cuanto les sea posible, á solemnizar la fiesta de la Concepción.

Archivo de la Catedral.—*Cartas Reales de 1376 á 1464*, N.º 47 y en el *Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2217, fol. 18.

XXX

Carta de Bernardo Tarragona dirigida al Rey, haciéndole saber como los cofrades de Barcelona habían resuelto celebrar la fiesta de la Concepción en la Santa Iglesia Catedral.

Al molt alt e molt excellent princep e Senyor lo Senyor Rey: Molt alt e molt excellent Senyor: Humilment e ab tota honor e reverencia a mi indigne servidor de vostra sublimitat posible Notific a la vostra alta e magnifica Senyoria que dimarts II dia de deembre he apres que los maiors de la Confraria an per acordat que la festa de la Concepcio de la gloriosa Verge Maria se faça dintre la Seu si lo Capítol los ho vol consentre. E segons Senyor que he apres lo molt alt e molt excellent e de alta recordacio lo rey en Johan olim frare vostre fo començament e cap original de aquesta festa e fermarense Capítols entre los quals ni ha I qui expresament conte que la dita festa se aia afer dintre lo Palau real maior. E aço vol fer la dita confraria per cessar messions e trebayls de empabellar. Per que ho he volgut notificar a vostra Senyoria e que hi provehiscats segons que a la Sublimitat de vostra transcendent Saviesa sera vist fredor. Son empero Senyor de entencio que en cas que la dita festa nos faça en vostre Palau per la dita Confreria que nos la façam ab aquella sollennitat que puscam ab los Capellans de la molt alta e molt excellent Senyora Reina o dintre la Capella o dintre la gran Sala car segons que apres la professo de la Seu no hinc vendria per fer la professo nel offici dintre la vostra Sala car diem que no volem esser subingats a la dita Capella. Si donques vos Senyor no ereu aci present. E nos entenem Senyor mostrar la Sancta Veronica al poble aqui present eytant reverentment com per nos puscha esser fet e segons que lo Sobiran e glorios Senyor e la sua gloriosa mare nos inspirara per la sua infinida e transcendental bonea. E aço Senyor es que havia a notificar a vostra alta Senyoria — Dada en Barchinona a II dies del dit mes de deembre. E ab tant Senyor me recomano molt humilment tan con dir puse ne expembre ab inclinacio è besament deguts de vostres mans e peus a la vostra alta Senyoria. - Lo molt indigne servidor de vostra Celsitud Bernat Terragona Capella de la vostra Capella. — *Archivo de la Corona de Aragón.* Pliego de diplomas sueltos del rey D. Martín que no expresan el año de su data.

XXXI

Carta de D. Martín á la Reina para que siga celebrando la fiesta de la Concepción en el Real Palacio.

Lo Rey: Reyna molt cara muller. Per tal com sabem certament quen haurets gran plaer vos certificam que son en bona disposicio de nostra persona merce de nostre senyor deus Pregants vos axi affectuosament com podem que soven nos vullats escriure de vostra salut e bon stament a consolacio nostra Reyna molt cara muller. Novellament habem sabut quels maiors de la Confraria de nostra dona sancta Maria han deliberat celebrar la festa de la sua concepcio en la seu de Barchinona la qual es acostumat esser celebrada en lo nostre palau maior de la dita Ciutat de que som molt

maravellats que ells sens sebuda e voler nostre qui son cap e un dels confreres de aquella ne vullem axi usar. E per aquesta raho nos scrivim als dits Maiorals Manants lus que pus axi es no porten en la dita festa lo nostre brando nel vostre ne de nostre e vostre car primogenit lo Rey de Sicilia ne la veronica semblantment. Per que Reyna molt cara muller pregam vos affectuosament que en cas quells dits Maiorals usen en la forma dessus dita façats com pus solennament porets celebrar la dita festa en lo dit nostre palau e axi com de nos e de vos se pertany. E sera cosa Reyna molt cara muller a nos fort agradable. E sia los sant spirit vostra guarda. —Dada en Perpenya sots nostre segell secret a III de Deembre del Any de la nativita de nostre senyor M CCCC V. —Rex Martinus. —Dominus Rex mandavit mihi Bernardo medici. —*Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2249, fol. 11.

XXXII

El Rey manifiesta su disgusto á los Mayorales de la Cofradía, por haber éstos dejado de celebrar la Fiesta de la Concepción en su Real Palacio.

Lo Rey—Entes havem que vosaltres havets deliberat celebrar la solemnitat de la concepcio de la verge nostra dona sancta Maria en la seu de Barchinona la qual es acostumat esser celebrada en lo nostre palau maior de la dita ciutat de que som fort meravellats maiorment com sens licencia e sabuda de nos qui som cap e un dels principals confreres de la confraria de la dita nostra dona sancta Maria hon ho habets axi acordat per que pus axi habets deliberat ques faça Manam vos expressament que en la dita solemnitat per vosaltres en la dita seu faedora no portets nostre brando ne de nostra molt cara muller la Reyna ne de nostre molt car primogenit lo Rey de Sicilia ne volem que hi sia portada la veronica sens sabuda e voler nostre. E rahets nos del libre de la confraria car non volem esser confrare daquella.—Dada en Perpenya sots nostre segell secret a III dies de Deembre del Any de la nativita de nostre senyor M CCCC V. —Rex Martinus. —Dominus Rex mandavit mihi Bernardo medici. —Als feels nostres los maiorals de la confraria de nostra dona sancta Maria. —*Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2249, fol. 11.

XXXIII

Carta del Rey al Vicario General de Gerona, reprimiendo los excesos del Inquisidor General y su Lugarteniente en esa ciudad.

Pro fratre Johanne rocha ordinis minorum.—Lo Rey: Official. Be creem queus recorda com laltre dia en la Seu de Gerona lo religios e amat nostre frare Johan roca del orde dels freres minors maestre en theologia lector de la dita Seu lo iorn de la sagrada concepcio de nostra dona sancta Maria preycant publicament aferma la dita concepcio esser estada quitia e neta de peccat original e en res nos de parti del edicte e devota ordinacio fets per lo senyor Rey en Johan de bona memoria frare nostre et per nos confirmats. E seguís apres que axi com lo dit Maestre deguera reportar labor et premi del dit sermo fo perseguit fort injustament e voluntaria per lo loc-

tinent de inquisidor general de la provincia darago en la qual persecucio nos habem mesa la ma e habem vist clarament aquella esser stada voluntaria e no fundada en raho. Perque desiiant fort rahanablement que la fama e bon nom del dit Maestre Johan la qual es stada denigrada a gran tort sia degudament reparada pregans vos affectuosament que per tots los lochs on la citacio a ell feta per lo dit loctinent de inquisidor fo publica:la sien dades per vos e publicades cedules e cartels ab los quals sera notificat al poble com nos habem vist e trobat clarament que las ditas citacio e persecucio son stades voluntariament e contra veritat fetes contra lo dit Maestre Johan lo qual no es estat trobat culpable en alcuna cosa que li sia stada impingida o de que sia stat notat segons que desus es dit. E trametem vos ab la present translat de una confirmacio que habem feta del Edicte desus dit e de certes ordinacions que a conservacio inviolable de aquells habem fetes les quals vos pregam que façats en la Seu e altres esglesies de la Ciutat e bisbat de Gerona publicad e fer a la unglia observar segons que en aquells largament se conte.—Dada en Barchinona sots nostre segell secret a XX dies dabril del Any M CCCC VIII.—Rex Martinus.—Dominus Rex mandavit mihi Bernardo medici. — *Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2183, fol. 55.

XXXIV

Edicto del Rey prohibiendo, so pena de muerte, impugnar el dogma de la Inmaculada.—Priva á los dominicos del poder inquisitorial en las causas con él relacionadas.

Super facto conceptionis beate Marie. - Martinus etc. Nobilibus dilectis et fidelibus universis et singulis officialibus nostris ubilibet constitutis presentibus et futuris eorumque locatentibus ad quos presentes pervenerint Salutem et dilectionem. Meminimus pridem cum quadam carta nostro sigillo appendicio insignita data Cesarauguste XVII die Januarii anno a nativitate domini Mº CCCº nonagesimo octavo regnique nostri tercio inhesisse firmiter veracissime opinioni quam habuit Illustris Johannes Rex Aragonum frater noster memorie celebris hoc est quod gloriosissime virginis et matris Marie beata conceptio fuit ab omni labe peccati originalis exempta. Quam quidem opinionem dictus frater noster Illustris cum quodam edicto suo secreto sigillo munito dato Valencie XIII die marci Anno a nativitate domini M CCC nonagesimo quarto quo inter cetera cavetur quod nullus ex evangelizantibus sive predicantibus verbum dei quidquam exponere vel proferre auderet in aliquam puritatis ipsius benedictæ conceptionis iacturam fecit dum vivevat solemniter tubis clangentibus publicari. Reminiscimur inquam nos cum carta nostra predicta providisse statuisse voluisse et etiam inbibuisse firmiter et districte ne amodo quispiam religiosus seu clericus vel alia quevis persona cuiusvis status seu condicionis existeret auderet vel presumeret dicti quondam fratris nostri ac nostram opinionem huiusmodi predicando disputando aut aliter impugnare arguere seu quomodolibet improbare et minus asserere dicere illam esse dampnatam erroneam indevotam seu in aliquo reprobata sub certarum penarum incursu in carta nostra dicta proxime contentarum Nunc autem quia nos-

trum noviter quod displicenter referimus pulsavit auditum nonnulli spiritu presumptionis circumdati non sine evidenti periculo personarum suarum et grandi scandalo religionis cuius se fore fatentur conantur continue ac presumunt astute et sub verborum involucro nedum predicare tam directe quam indirecte et duplicibus eructacionibus eorum opinionem falsissimam verum eciam arguere reprehendere et ut familici ac rabidi canes mordere alios qui veram opinionem nostram iam dictam tueri conantur illis presertim diebus quibus noverint eosdem in ipsius virginis decus hanc verissimam opinionem imprimere cordibus fidem colencium orthodoxam. Et quod perniciosius est illos inquietare ac persequi in iudicio et extra ac eis heresis crimen impingere qui satagentes cum dictis sanctorum patrum et doctorum ecclesie dictam veracem opinionem probare quancumque confirmant eandem cum ethnicis quancumque cum aliis infidelibus cum phasit ab hoste doceri quancumque cum philosophis et poetis et demum cum persuasivis eloquiis et probalibus argumentis allegantes quod in eorum dictis et probacionibus quas in sensum de ductum contrarium quamquam de principali non curent a fidei catholice tramite deviarunt. Volentes huic morbo pestifero debitam adhibere medelam et occurrere iminentibus scandalis que parantur statuimus ordinamus et volumus ac vobis mandamus eciam cum presenti quod edictum de quo supra fit mencio factum per dictum dominum fratrem nostrum necnon et provisio statutum et inhibicio facta per nos super hiis ut superius continetur per vos et quascumque personas cuiusvis status prehemencie seu dignitas existant de cetero irrefragabiliter observentur. Statuimus eciam ordinamus et volumus pro predictorum firmitate maiori quod omnes et singuli cuiusvis status dignitatis et condicionis existant predicantes seu pertinaciter obloquente contra edictum huiusmodi pro inimicis nostris publicis reputentur et pro talibus a cunctis officialibus et nostris subditis de cetero habeantur. Quibus quidem inimicis nostris mandamus sub pene mortis incursu quatenus postquam contra edictum prefatum delinquerint confestim infra decem dies extra Civitatem villam vel locum ubi peccaverint et postea infra Triginta dies inde continue securturus a Regnis et terris nostris exeant sub spe ad eas nullo tempore revertendi. Quod si non fecerint ut prefertur per nostros officiales quoscumque ad ea complenda compelli et cogi volumus rigide et districte et ad telendam omnem materiam occasionis et scandali evidetis rogamus et attente requirimus ac in domino exortamur omnes et singulos Archiepiscopos Episcopos aliosque prelatos infra nostrum dominium ubilibet constitutos ad quos hec spectare modo aliquo videantur quatenus casu quo aliquis predicando vel disputando aut aliter de materia preiacente obraverit taliter quod inquisicio sequi debeat contra illum talem inquisitionem per dictos fratres de ordine predicatorum inquisitores heretice pravitatis eo quia naturaliter soli et singulares inimici existunt omnium et singulorum contentorum in edicto prefato cum ceteri religiosi imo et quocumque scienciarum universitates sint eis in hac veritate contrarii fieri de cetero non permitant nec tales sint iudices vere conclusionis huiusmodi seu aliquorum dependencium seu emergencium ex eadem cum sit disonum rationi et alienum a moribus coram suspecto iudice litigare sed hoc fiat per dictos Archiepiscopos et Episcopos aut officiales ordinarios eorundem quos iam sacri canones inquisitores primarios statuerunt. Dat. Barchinone

sub nostro sigillo secreto XXVI die aprilis Anno a nativitate domini M° CCCC° VIII.—Rex Martinus.—Dominus Rex mandavit mihi Bernardo medici et vidit eam vicecancelarius cui fuit comissum per dominum Regem.—*Archivo de la Corona de Aragón*, R.° 2183, fol. 54.

FR. FAUSTINO D. GAZULLA, MERCEDARIO.

(*Se continuarà*).

CARTORAL DE CARLES MANY

(*Continuació*)

223—1127, març, 1.

Plana CLXXI.

Definició y evacuació feta á la Seu de Gerona y á la seva Canonja per Berenguer Arnal, abat de St. Joan de Ripoll, de la Canonja d' Ordis y del feu de Llebrés (*lebres*), en la inteligencia que mort éll ningú pugui reclamarho á dita Seu.

—*Llebrés*, segons En Monsalvatje *Llebra*, es un Hoch situat prop de Camprodón (Véigis ob. cit., t. 10, pl. 197).

224—1127, novembre, 19.

Plana CLXIX.

Definició y entrega feta per Ramón Ademar de Rabós (d' Empurdá), mediánt lo cobro de setanta sous de diners *melgorienses*, á la iglesia de St. Esteve de Pedret y á sos capellans de lo que percibia en dita iglesia y sa capellania.

—Diners *melgorienses* eren los batuts pels bisbes de Melgueil, que corrien molt llavors á Catalunya, particularment en los territoris de Cerdanya, Besalú, Rosselló y Empuries.

225—1127, dezembre, 1.

Plana CCLV.

Entrega de la baiulia y defensa d' una *condamina* ab les cases en ella edificades, situada á la parroquia de Sta. Eulalia de Pujals, feta á la Seu de Gerona y á sos bisbe y canonges per Ramón Mir, sa muller y fills, que prometen pagar lo cens anyal d' una *emina* d' ordi.

—*Condamina*, copropietat no subjecte á senyoriu. (Véigis Balari, ob. cit., pl. 508).

226—1128, setembre, 9.

Planes CCCXX y CCCXXI.

Permuta feta per Gausfret Audeguer, ab lo consentiment del bisbe y canonges de la Seu de Gerona, de les cases que té per l' ardiaca de Besalú just lo campanar vell de Gerona, ab les cases situades en la mateixa ciutat tocant á les del clergue Pere Sendret y ab les que pertanyen á l' ardiaconat anomenat d' Anglés, que posseheix lo canonge Ramón Arbert; debent percibir ademés ell y sos successors tot los anys mitg sou de plata.

—¿Lo campanar vell, *cloccarium vetulum*, se refereix al avuy conegut ab lo nom de Torre